

Effekter av ett stärkt konsumentskydd inom premiepensionssystemet

Fondbolagens förening 2019-03-21

För frågor kontakta:

Fredrik Nordström, vd

fredrik.nordstrom@fondbolagen.se

Eva Reimers, kommunikationschef

eva.reimers@fondbolagen.se

Sammanfattning

Sedan 2016 har premiepensionssystemet successivt reformerats, konsumentskyddet har stärkts och ökade krav har ställts på de fonder som erbjuds inom systemet. I denna rapport beskriver vi vilka förändringar som har genomförts, och vi utvärderar effekterna så här långt.

Vår övergripande slutsats är att många av de förändringar som genomförts redan har fått effekt, men det kommer dröja ytterligare en tid innan vi kan bedöma samtliga effekter. Av den anledningen bör myndigheter och politiker avvakta med att genomföra ytterligare reformer av systemet.

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Successivt höjda krav	5
Effekter av förändringarna	9
Förbud mot försäljning över telefon	10
Nytt fondavtal 2019	13
Slutsatser	17
Bilaga: Skärpta regler	18

Inledning

Premiepensionssystemet infördes i bred politisk enighet på 1990-talet. Skälet var att man ville ge de enskilda spararna tre fördelar: bättre avkastning på sitt pensionssparande, möjlighet att sprida sina risker samt rätt att själva fatta beslut om delar av den egna pensionen. Premiepensionen har gett en årlig genomsnittlig avkastning på 7,1 % sedan start, att jämföra med 3,0 % för inkomstpensionen (per 28 feb 2019). Det innebär att nutida och framtida pensionärer får ut en högre pension än de skulle fått utan premiepensionen.

Över tre miljoner svenskar har aktivt valt fonder i premiepensionen, och sju av tio sparare är nöjda med hur deras fondsparande är placerat. En majoritet av svenskarna är positiva till att kunna välja fond själva, och det gäller i allra högst utsträckning för gruppen unga mellan 18 - 33 år, där åtta av tio vill ha möjlighet att själva välja fonder¹. Systemet bidrar till att stärka legitimiteten för pensionssystemet i sin helhet och ökar valfriheten för enskilda sparare. Det leder också till en hälsosam konkurrens som i sin tur vässar det statliga förvalsalternativet AP7.

Under senare år har dock ett mindre antal aktörer underminerat många sparares förtroende för systemet genom aggressiv och vilseledande marknadsföring. Det finns även misstankar om otillåtna transaktioner med närstående som skadat spararna. Detta har lett till en intensiv debatt om systemets konstruktion och värdet av premiepensionen.

Utvecklingen har lett till två stora förändringar av regelverket. Den första förändringen genomfördes 2016 och den andra implementeras just nu. Redan innan de beslutade reformerna har genomförts har en särskild utredare tillsatts som ska ta fram ett förslag på regelverk för ett upphandlat fondtorg för premiepensionen (dir. 2018:57). Utredningen kommer att presenteras under hösten 2019.

I denna rapport beskriver vi effekterna av de förändringar av premiepensionssystemet som hittills har genomförts och som redan nu kan observeras (februari 2019).

¹ TNS Sifo Prospera, 2018

Successivt höjda krav

De oseriösa aktörerna inom premiepensionssystemet har såvitt man kan bedöma varit få, men de har orsakat allvarliga problem för enskilda sparare. Oseriösa aktörer bidrar dessutom till att sänka förtroendet för systemet i sin helhet. Fondbolagens förening uppmuntrade och stöttade därför Pensionsmyndigheten att skärpa sina avtalskrav, vilket de gjorde 2016.

Fram till 2016 hade främst de så kallade UCITS-kraven gällt, dvs. de krav som ställs på alla värdepappersfonder inom EU. Utöver detta ställdes i princip som enda uppförandekrav att fondbolagen inte fick använda Pensionsmyndighetens varumärke utan tillstånd.

År 2016 lade Pensionsmyndigheten till ett antal krav som bland annat innebar att fondbolagen enbart fick rekommendera ”lämpliga” lösningar, en plikt att avråda vid olämpliga åtgärder från spararens sida, samt krav på skriftlig bekräftelse vid telefonförsäljning. Pensionsmyndigheten fick också möjlighet att vidta åtgärder om de bedömde att marknadsföringen var aggressiv, vilseledande eller på annat sätt otillbörlig.

Krav före 2016 (samma som för alla värdepappersfonder; i sammanfattning)

Krav på tillstånd som värdepappersfond:

- Ledningsprövning
- Krav på verksamhetsplan
- Krav på hantering av intressekonflikter
- Minimikapitalkrav
- Förvaringsinstitut
- Diversifieringskrav på portföljerna
- Riskkontroll och compliance
- Rapportering med avgiftstransparens

Därutöver:

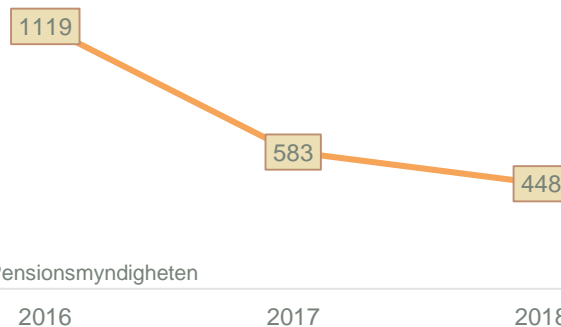
- Fondbolag får inte använda varumärket Pensionsmyndigheten utan tillstånd

Krav som trädde i kraft 2016

- Fondaktörer får inte uppge att man samarbetar med eller företräder Pensionsmyndigheten
- Vid kontakt med pensionssparare ska pensionsspararens intressen tas tillvara med tillbörlig omsorg
- Rådgivning ska anpassas efter pensionsspararens önskemål, behov, riskbenägenhet, ekonomi och familjeförhållanden
- Fondbolag/aktör ska rekommendera lämpliga lösningar
- Avrådningsplikt vid olämpliga åtgärder från spararens sida
- Dokumentationskrav på marknads-, rådgivnings- och försäljningsåtgärder inom premiepensionsområdet
- Marknadsföringen får inte vara aggressiv, vilseledande eller på annat sätt otillbörlig
- Presumtion om att alla åtgärder från tredje part för att gynna en fond i strid mot god sed sker på uppdrag av fondbolaget om inte motsatsen görs sannolik
- Får inte använda eller ta hjälp av pensionsspararens e-legitimation
- Lagkrav på skriftlig bekräftelse vid telefonmarknadsföring av premiepensionstjänster

Förändringarna gav effekt. Inom kort kunde man se en kraftig sänkning av antalet klagomål och dessutom avbröt Pensionsmyndigheten samarbetet med några aktörer som bedömdes vara oseriösa.

Kundsynpunkter på fondförvaltare på fondtorget (antal/år)

Källa: Pensionsmyndigheten

År 2017 - Myndigheterna får rätt att dela information

Ett av problemen som kvarstod var att myndigheterna var förhindrade att lämna information sinsemellan. Exempelvis var det svårt för Finansinspektionen att lämna ut information till Pensionsmyndigheten, även när de visste att informationen var relevant för Pensionsmyndigheten att ta del av. Pensionsmyndigheten, Finansinspektionen och Ekobrottsmyndigheten begärde därför en förordningsändring för att kunna underlätta informationsutbytet. Förordningsändringen genomfördes av regeringen i juni 2017, och numera har myndigheterna tvärtom skyldighet att lämna uppgifter och samverka för att förhindra, förebygga och upptäcka organiserad brottslighet inom premiepensionssystemets fondtorg².

Pensionsmyndigheten har konstaterat att 2017 var ett bra år för pensionsspararna med undantag för "ett fåtal oseriösa aktörer". De påpekade samtidigt att fonderna i genomsnitt haft en värdeutveckling på 12,9% under 2017.³

Pensionsmyndighetens 29-punktsprogram godkänns av riksdagen 2018

Såväl regeringen som Pensionsmyndigheten menade dock att de tidigare reformerna var otillräckliga och Pensionsmyndigheten föreslog därför ett program med 30 åtgärder för att ytterligare stärka konsumentskyddet. Punkterna som föreslogs var följande:

1. Inför nya föreskrifter som ställer ytterligare krav på fonder och fondbolag på premiepensionens fondtorg utöver de som nu gäller

²<https://www.regeringen.se/4afca8/contentassets/8fd33ed4bf2f4bod958c74d7b113773a/ett-tryggt-och-mer-hallbart-premiepensionssystem.pdf>

³ <https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/pressrum/bra-vardeutveckling-for-premiepensionen-under-2017>

2. Förtydliga Pensionsmyndighetens instruktion så att det uttryckligen framgår att myndigheten på fondtorget ska agera mot olämpliga eller för pensionsspararna eller pensionssystemet skadliga beteenden från fondföretagens sida
3. Krav på visst minimikapital i fonden under viss minimitid
4. Krav på viss minsta tids avkastningshistorik
5. Krav på minsta tids verksamhetshistorik för fondbolag
6. Krav på objektiv (marknadsmässig) värdering av innehav
7. Krav på att viss högsta procentuella andel av fondkapitalet får ägas av Pensionsmyndigheten som fondandelsägare
8. Krav på att visst minimikapital i fond måste ägas av annan part än Pensionsmyndigheten
9. Uteslut fonder med för lite kapital inom premiepensionen och/eller med för låg aktivitet
10. Samma krav ska ställas på fond-i-fonders underliggande fonder som vanliga fonder vad gäller redovisning av innehav
11. Inga samarbetsavtal ingås med fonder som så gott som uteslutande riktar sig mot svenska marknaden men är etablerade i utlandet
12. Förbud genom samarbetsavtalet att direktmarknadsföra fonder mot premiepensionen eller medverka till direktmarknadsföring av premiepensionsfonder
13. Förtydliga straffansvaret vid e-ID-kapning
14. Agera för att sprida synen på rättsläget avseende e-ID-kapning
15. Stärk myndighetens kunnande och beredskap när det gäller att säkra bevisningen
16. Kräv egenhändigt undertecknande vid fondbyte
17. Nytt förhållningssätt och förstärkt organisation för löpande uppföljning av samarbetsavtalet gentemot avtalspart
18. Inför regelmässig KYC-granskning av firmatecknare och nyckelpersoner i fondbolaget
19. Inför regelmässig granskning av innehav och övrig kravuppfyllnad samt utveckla myndighetens fördjupade granskningar
20. Förstärkt kontroll av riskbeteende bland aktörerna på fondtorget
21. Snabbare och mer frekventa överlämnanden av kundsynpunkter från Pensionsmyndigheten till de båda tillsynsmyndigheterna
22. Utveckla systematisk samverkan mellan Pensionsmyndigheten och tillsynsmyndigheterna
23. Inför ett antal nya villkor och skärp redan existerande villkor
24. Förbättra struktur och tydliggör information i avtalet
25. Särskilda tillsynsinsatser riktade mot premiepensionen (uppdrag och resurser)
26. Pensionsmyndigheten, Finansinspektionen och Konsumentverket bör ges i uppdrag att lämna information sinsemellan med avseende på enskilda tillsynsärenden inom premiepensionen
27. Upprätta ett samarbetsavtal (överenskommelse) mellan Pensionsmyndigheten och tillsynsmyndigheterna för samarbete inom premiepensionen
28. Sverige bör verka för att tillsynen över aktörer som omfattas av den unionsrättsliga lagstiftningen ensas och är förutsägbar, ändamålsenlig och effektiv
29. Kräv av förvaringsinstitutet att dessa ska intyga fondens värdering
30. Utred möjligheten att skapa en premiepensionsgaranti

Punkt 7 ströks men samtliga övriga punkter godkändes sedan av riksdagen i juni 2018. Det innebär att ett antal nya krav nu ställs på de fonder som vill ingå i premiepensionen, att telefonförsäljning är förbjuden och att

Pensionsmyndigheten nu har en tydligare tillsynsroll. Pensionsmyndigheten har därmed fått musklerna de efterfrågat för att stärka konsumentskyddet.

EU-regelverken IDD och MiFID stärker konsumentskyddet ytterligare

Reglerna i den nya lagen om försäkringsdistribution, samt ändringarna i lagen om värdepappersmarknaden som bygger på MiFID II medför att konsumentskyddet stärkts på flera olika sätt, vilket bör komma sparare inom premiepensionssystemet tillgodo.

Lagändringen till följd av MiFID II-direktivet trädde i kraft den 3 januari 2018 och innehåller nya och skärpta kundskyddsregler och regler för värdepappersinstitutens organisation⁴. Ändringen syftar sammantaget till ett starkare konsumentskydd. Informationen om värdepappersinstitutet ska bli mer utförlig, bl.a. ska riskerna med erbjudna investeringsalternativ beskrivas. Kunden ska också få mer information om kostnader och avgifter och hur dessa påverkar utvecklingen på investeringen. Viktigt blir att informera kunden om huruvida rådgivningen lämnas på oberoende grund. Informationen ska också innehålla en upplysning om vilket utbud som rådgivningen baseras på och om den baseras på ett brett utbud av produkter eller inte osv.

Kraven på informationsutbytet mellan kund och värdepappersinstitut har ökat. Institutet ska hämta in utförlig information om kunden och regler finns för hur denna ska uppdateras. Kunden ska också informeras om vilken typ av rådgivning som bedrivs. Särskilt ska rådgivaren upplysa om rådgivningen omfattar investeringsprodukter som tagits fram eller getts ut av värdepappersinstitutet självt eller inte. Skärpta regler om provision har också införts.

Vår bedömning är att konsumentskyddet kommer att öka särskilt vad gäller investeringsrådgivningen och därmed även inom premiepensionsområdet.

Insurance Distribution Directive (IDD) genomfördes i svensk rätt den 1 oktober 2018 genom en ny försäkringsdistributionslag⁵. Lagen medförde nya och skärpta regler för den distribution av försäkring som utförs av försäkringsföretag, återförsäkringsföretag och försäkringsförmedlare. Avsikten är att uppnå konkurrensneutralitet och ett likartat konsumentskydd på marknaden för rådgivning om finansiella instrument och försäkringsbaserade investeringsprodukter. I lagen ställs bland annat krav på transparens vad gäller distributörers provisioner. Reglerna om behovsanpassad rådgivning skärps, och det tydliggörs att kundens intressen ska sättas främst. Dessutom regleras hur kunders klagomål ska hanteras.

På marknaden har det förekommit vissa problem med rådgivningstjänster m.m. för premiepension. Marknadsföringsmetoderna har upplevts som

⁴ <https://www.fi.se/sv/marknad/vardepappersmarknad-mifidmifir/om-mifidmifir/>

⁵ <https://www.fi.se/sv/vara-register/sok-fffs/2018/201810/>

vilseledande, påträngande och aggressiva. Efter lagändring är det inte längre möjligt för försäkringsförmedlare att via ett särskilt tillstånd ge investeringsrådgivning om fonder som ska ingå som tillgångar i premiepensionssystemet. Sådan verksamhet förutsätter ett tillstånd som värdepappersinstitut enligt lagen om värdepappersmarknaden.

Effekter av förändringarna

Trots att regelförändringarna genomfördes så sent som förra sommaren och att ansökan till det nya fondtorget gick ut den 28 december 2018 har vi redan hunnit se vissa resultat. I denna rapport vill vi belysa de förändringar som skett och se vilka mätbara konsekvenser de fått. Vi kommer till en början att behandla förbudet kring telefonförsäljning, för att sedan kartlägga och kommentera de ytterligare krav som numera ställs på fondbolag som vill delta på fondtorget. Syftet är att skapa en bred förståelse för vilka förändringar som skett och vilka effekter vi kan se.

Förbud mot försäljning över telefon

Det mest uppmärksammade problemet har varit oseriös telefonförsäljning. Ett enda oseriöst samtal kan få påtagliga konsekvenser för människors privatekonomi, och därför var det bra att detta problem togs på allvar. Samtidigt visar vår undersökning att problemets omfattning inte ska överdrivas. En majoritet av fondbolagen marknadsför inte över telefon. En tydlig majoritet av de privatpersoner vi frågat har aldrig eller sällan blivit uppringda.

Telefonundersökning bland medlemmar

Vi har med hjälp av Kantar Sifo/Prospera intervjuat 36 av Fondbolagens förenings medlemsföretag för att förstå hur de marknadsför sina premiepensionsfonder och hur marknadsföringen har påverkats av den förändrade lagstiftningen. Svaren på frågorna sammanfattas nedan.

På vilket/vilka sätt marknadsför ni idag era premiepensionsfonder?

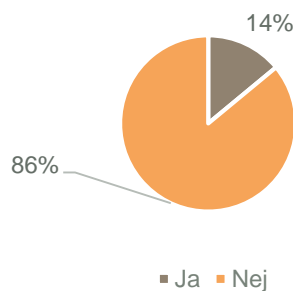
”Inte alls”

En majoritet av fondbolagen svarade att de inte marknadsför sina fonder alls och att fonden endast syns i fondkurstabeller i exempelvis Dagens Industri och Svenska Dagbladet.

Några svarade att de marknadsför sina premiepensionsfonder – liksom alla sina fonder – genom t ex banners, sociala medier och printannonser. Några konstaterade att de berättar om dessa fonder vid kundträffar.

Slutsatsen är att medlemsföretagen *inte* använder någon specifik marknadsföring för premiepensionsfonder och att de inte säljer dessa fonder över telefon.

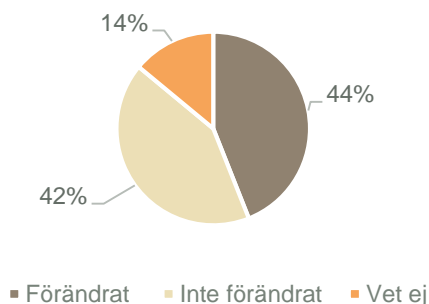
Har ni ändrat sättet att marknadsföra era premiepensionsfonder under det senaste året?

”Tidigare använde vi till viss del försäkringsmäklare men det har blivit ointressant för dem efter regeländringen om provisioner”

Två företag av dem som svarade ja konstaterade att de slutat använda försäkringsmäklare efter regel-ändringen kring provisioner för dessa. Ett annat företag svarade att de lagt ned sitt kontor i Stockholm eftersom det nu inte fanns något behov av ett sådant. Slutligen svarade ett medlemsföretag att de ändrat sitt legala format för att anpassa sig till MIFID2, ett EU-direktiv med syftet att öka transparensen och investeringsskyddet på de europeiska värdepappersmarknaderna.

Hur upplever du att fondbranschen i övrigt har gjort?

En gemensam nämnare för dem som svarar att det skett förändringar är att de menar att de oseriösa aktörerna har försvunnit och att den aggressiva telefonförsäljningen nu är borta. Vissa konstaterar också att de nya konsumentskyddsregelverken IDD och MiFID stöper om branschen, att många fonder försvinner, att nya fondbolag knappast kommer att startas och att det kommer att ske en del fusioner mellan fondbolag.

”Oseriösa aktörer verkar ha försvunnit, med undantag för AP7s galna reklam.”

Analys

Förbudet mot telefonförsäljning infördes i juli 2018. Undersökningen visar att de allra flesta medlemsföretag inte marknadsfört sina fonder över telefon, varken före eller efter regelförändringarna. Inget av de tillfrågade företagen bearbetar nya kunder över telefon. De som marknadsför sina premiepensionsfonder gör det framförallt tillsammans med sina andra fonder, inte minst i kundmöten.

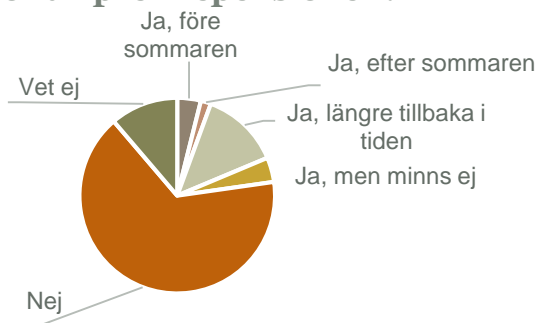
Medlemsbolagens egen bild är att de oseriösa aktörerna i praktiken har försvunnit, vilket tyder på att förändringarna i konsumentskyddet gett resultat.

Telefonundersökning bland allmänheten

För att undersöka om företagets beskrivning speglas genom kundernas upplevelser har vi också via Kantar Sifo Prospera genomfört en telefonundersökning bland allmänheten. I undersökningen tillfrågades

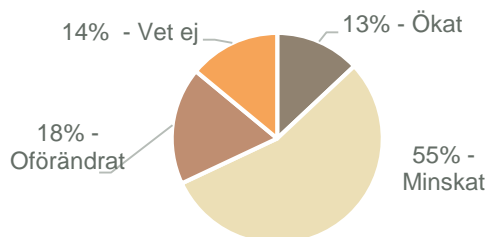
deltagarna om de kände till premiepensionssystemet, om de blivit uppringda av telefonförsäljare, och om detta i så fall skett före eller efter sommaren 2018, eller tidigare.

Har du någon gång blivit uppringd av säljare som ville att du skulle köpa eller byta fond i premiepensionen?

På frågan om de tillfrågade personerna blivit uppringda, och följdfrågan om när de i så fall blev uppringda, svarade de allra flesta att de aldrig blivit uppringda (66 %). Mindre än 2 % av de tillfrågade uppgav att de blivit uppringda efter sommaren.

Har den här typen av telefonsamtal du fått ökat eller minskat det senaste året?

Denna fråga ställdes enbart till dem som svarat att de blivit uppringda flera gånger. En majoritet menar att samtalen minskat, att det är oförändrat eller att de inte vet. Av de 13 % som svarar att samtalen ökat bör påpekas att vi inte vet ifall denna ökning skett före eller efter sommaren 2018.

Analys

Det finns två viktiga insikter från denna undersökning. Den första är att det varit ganska ovanligt att bli uppringd av telefonförsäljare och endast 17 % har blivit uppringda mer än en gång. Det andra är att mindre än 2 % av samtliga tillfrågade säger att de har blivit uppringda efter sommaren. Det är högre än de 0 % som borde vara resultatet av ett förbud, men inom felmarginalen på tre procentenheter. Därmed kan vi konstatera att spararnas upplevelser stämmer rätt väl med fondbolagens egna beskrivningar.

Nytt fondavtal 2019

Den förändrade lagstiftningen innebär att nya krav nu ställs på dem som vill vara med på fondtorget. De nya kraven innebär också att nya avtal behöver skrivas med fondbolagen. De som vill vara med måste därför också ansöka på nytt.

De nya kraven innebar bland annat krav på stadigvarande minst 500 miljoner kronor i kapital utanför premiepensionen, krav på tre (3) års verksamhetshistorik för fondförvaltare, samt krav på tre (3) års avkastningshistorik på fondnivå.

När ansökningstiden hade gått ut vid årsskiftet 2018/2019 stod det klart att 70 fondbolag med sammanlagt 553 fonder hade lämnat in en ansökan. Det innebär att minst 269 fonder försvinner från fondtorget, utöver de 48 som försvann redan 2018 till följd av det nya regelverket.

De striktare villkoren kan också leda till att några av de fondbolag som ansökt – eller deras fonder – inte godkänns. Därför är det för närvarande oklart hur många fonder som i praktiken kommer att finnas kvar på torget sedan samtliga ansökningar prövats.

Pensionsmyndigheten har dock gjort bedömningen att den tredjedel av alla fonder som nu försvinner kommer att påverka 630 000 sparare. Ett skäl till ett minskat antal fonder är att det nya kapitalkravet lett till att flera fonder har fusionerats.

Substanskrav och dokumentationskrav i avtalet

Nedan har vi beskrivit de olika krav som numera ställs i avtalet (att jämföra med kraven på sidan 5).

Grundläggande krav för fonder

- Ledningsprövning
- Krav på verksamhetsplan
- Krav på hantering av intressekonflikter
- Minimikapitalkrav
- Förvaringsinstitut
- Diversifieringskrav på portföljerna
- Riskkontroll och compliance
- Rapportering med avgiftstransparens
- Fondbolag får inte använda varumärket Pensionsmyndigheten utan tillstånd

Kvantitativa krav

- Minst 500 miljoner kronor i investerat kapital per fond.
- 3 års historik inom fonden.
- Inga väsentliga ändringar i fondens placeringsinriktning.
- 3 års verksamhetshistorik för fondbolaget.

Krav på marknadsföring och försäljning

- Fondbolagen får inte använda namnlogotypen Pensionsmyndigheten utan tillstånd
- Fondbolagen får inte uppge att de samarbetar med Pensionsmyndigheten.
- Fondbolagen måste uttryckligen följa lagar om god marknadsföringssed och relevanta riktlinjer för branschen. De ges också ett ansvar att tillse att närstående aktör uppfyller samma krav.
- Förbud mot provisioner eller andra ersättningar vid försäljning av fonder inom premiepensionen.

Krav på lämplighet och god sed

- Fondbolagen ska vid var tid bedömas vara lämpliga.
- Fondbolagen ska inte skada förtroendet för premiepensionssystemet eller agera i strid med pensionsspararnas intressen. Det avser placeringsinriktning, portföljsammansättning, förvaltningsaktivitet och avkastnings- och riskprofil i förhållande till fondbestämmelserna samt motpartsrisiker och andra operativa risker.
- Affärsmodell ska redovisas och vara i linje med pensionsspararnas och andelsägarnas intresse.

Lagförbud mot telefonmarknadsföring

- All marknadsföring över telefon är otillåten.

Krav på ansvarsförsäkring

- Fondbolagen behöver ha en ansvarsförsäkring för att få delta på Fondtorget.

Transparenskrav

- Uppgifter om ägarbild, bolagsstruktur, organisation och interna riktlinjer. Pensionsmyndigheten har rätt att kräva in ytterligare information än den som angetts i uttryckligen i avtalet.
- Uppgifter om närstående aktör, intressent och historiska ägarbild.
- Väsentliga avtal och transaktioner, inkl. med närstående aktör eller intressent ska dokumenteras.
- Hur intressekonflikter har hanterats och dokumenterats. Pensionsmyndigheten har rätt att kräva in ytterligare info.
- Ägarförändringar
- Informera om när granskningsärenden påbörjas av tillsynsmyndigheter.

Krav på innehav och handel

- Marknadsmässig prissättning. Får ej baseras enbart på emittentens uppgift.
- Full transparens inom tio arbetsdagar vad avser samtliga innehav, transaktioner och uppgifter om bästa möjliga pris och motsvarande för i det fall underliggande fonder används.
- Skall kunna bevisa att ett fondinnehav inte missgynnar pensionsspararna.

Viteskrav

- Viteskravet innebär att i princip varje del av avtalet som inte följs är belagt med vite.

Intressekonflikter

- Fondbolagen får aldrig missgynna pensionsspararna eller skada förtroendet för premiepensionssystemet.

Tredjepartsförhållanden

- Krav på transparens kring formella och informella tredjepartsförhållanden.
- Krav på insyn även i tredjeparsaktörers verksamhet relaterat till Pensionsmyndighetens fondavtal.
- Transparens kring förvaringsinstitutsavtal.
- Informera Pensionsmyndigheten om förvaringsinstitut inleder ett s.k. upptrappningsförfarande.

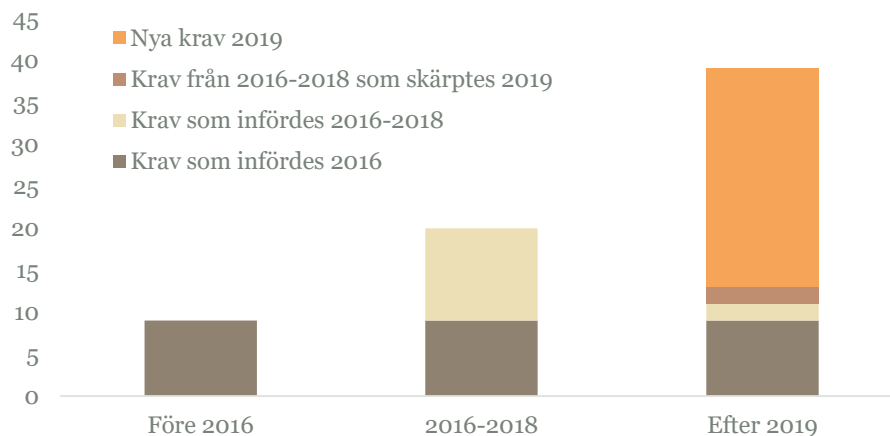
Hållbarhet

- Krav på hållbarhetsinformation
- Minimikrav att ha undertecknat FN-initiativet Principles for Responsible Investments

Regel kring överlåtelse av avtalet

- Avtalet får inte överlätas till någon annan part.

Antalet krav har ökat

Antalet krav har med andra ord ökat de senaste åren, och ett enkelt diagram visar detta kvantitativt. Brunt är krav som funnits sedan tidigare, beige är krav som förstärkts och orange är de nya kraven. Den uppmärksamme kan notera att vissa av kraven som fanns mellan 2016 - 2018 har ersatts av nya mer ändamålsenliga krav. Ett exempel på detta är kravet om att registrera alla försäljningssamtal, ett krav som naturligt försvann när telefonförsäljningen förbjöds.

Konsekvenser för fondbolagen

De ökade kraven innebar att många fonder försvann, men de har också inneburit större ansvar och ökad dokumentation för de fonder och fondbolag som nu vill vara kvar på fondtorget.

Kraven kan delas upp i två kategorier, substanskrav och dokumentationskrav. Substanskrav är t ex förbudet mot telefonförsäljning, liksom kravet att fondbolag måste erbjuda marknadsmässiga priser och att man inte får erbjuda provision vid fondförsäljning. Substanskraven innebär villkor för själva verksamheten medan dokumentationskraven snarare innebär administrativa villkor för deltagande. De senare handlar t ex om att fondbolagen måste kunna återkomma med svar på frågor inom tio dagar,

samt att man behöver leverera mer ingående information om bolaget för att få delta på fondtorget.

Våra medlemsföretag konstaterar att varje ansökan om att delta på fondtorget innebär att runt 50 ingående frågor behöver besvaras, ofta med flera bilagor för en fråga. Totalt ska omfattande högar med dokument signeras.

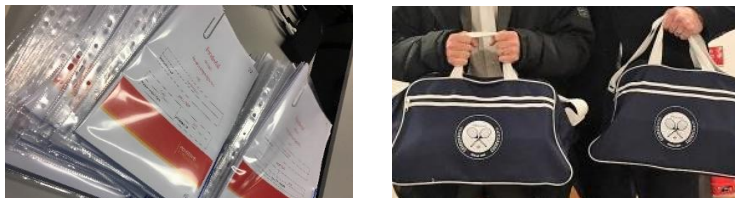

Bild: exempel på de omfattande dokumentationskrav som ställs på fondbolagen.

Analys

Sammantaget kan vi konstatera att de nya reglerna inneburit stora förändringar för fondbolagen. De nya reglerna har inneburit tuffare villkor för att få vara med på fondtorget, ökad byråkrati men också ett avsevärt bättre skydd för pensionsspararna.

Vi noterar dock också att det för närvarande råder stor osäkerhet bland fondbolagen om vilka konsekvenser de förändrade reglerna kommer att få i praktiken. Det kommer därför att ta tid innan vi kan bedöma effekterna för fondmarknaden i sin helhet.

Slutsatser

De senaste åren har det skett ett antal större och mindre förändringar av villkoren för fondbolag att vara en del av premiepensionssystemet. Intentionerna har ofta varit att stärka konsumentskyddet, och i flera fall har det gett resultat. De fulla effekterna av den senaste och mer omfattande omgången av förändringar är dock svåra att bedöma. Men vi kan konstatera att förbudet mot telefonförsäljning har fungerat, de oseriösa aktörerna på marknaden har i praktiken försvunnit, och villkoren för de fondbolag och fonder som vill kunna vara med på fondtorget från och med i år har skärpts rejält. Pensionsmyndigheten har nu fått de verktyg de efterfrågat för att kunna bidra till ett ytterligare stärkt konsumentskydd för pensionsspararna.

Samtidigt är det viktigt att systematiskt undersöka resultaten av de senaste förändringarna när dessa fått full effekt så att man på ett seriöst sätt kan analysera konsekvenserna.

Premiepensionssystemet omfattar över sju miljoner sparare och mer än 1000 miljarder i sparad kapital⁶. Varje gång vi diskuterar förändringar är det därför oerhört viktigt att tänka på att dessa förändringar omfattar nästan hela Sveriges befolkning och att konsekvenserna av ogenomtänkt lagstiftning kan bli stora och negativa för enskilda sparare. I Finansdepartementets egen promemoria om premiepensionssystemet från 2016 skriver man bland annat att ”det långsiktiga perspektivet innebär t ex att man bör vara försiktig med att dra slutsatser grundade på analyser av alltför korta tidsperioder.”

Vi menar därför att det är viktigt att man tillämpar en tydlig försiktighetsprincip i reformeringen av premiepensionssystemet. Det kommer att krävas mycket kunskap och eftertanke innan man ens överväger ytterligare reformer. Svenska pensionssparare har rätt att förvänta sig stabilitet och långsiktighet i hanteringen av pensionssystemet. Numera krävs det tre års historik för att en fond ska få verka på Pensionsmyndighetens premiepensionsfond. Det förefaller rimligt att samma princip tillämpas på förändringar av premiepensionssystemet.

⁶ <https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/pressrum/bravardeutveckling-for-premiepensionen-under-2017>

Bilaga 1

Faktaruta: skärpta regler och förstärkt tillsyn

2010

Åtgärder införs för att förhindra Premiepensionsrådgivarnas massfondbyten via Pinkod. Rådgivarna uppmanades att starta fond-i-fonder och teckna vanliga samarbetsavtal med Pensionsmyndigheten.

2014

Skriftlig bekräftelse på telefonförsäljning på premiepensionsområdet införs.

2014

Stopp för fondbyte med Pinkod.

2015

Första "hårda" granskning genomförs mot ett fondbolag sedan Pensionsmyndigheten omtolkat sitt uppdrag och möjligheter att agera gentemot Fondbolag.

2016

Efter missbruk av e-legitimation inför Pensionsmyndigheten krav på signering med e-legitimation vid fondbyten vilket höjer säkerheten till samma nivå som säkerheten i t.ex. bankernas betalningstjänster.

2016

Samarbetsavtalet byts ut mot ett helt nytt med omfattande krav på fondbolagen. Det tidigare reglerade i princip endast hur varumärket "Pensionsmyndigheten" fick användas i marknadsföring.

2016

För första gången vidtar Pensionsmyndigheten åtgärder gentemot fondbolag som anses agera mot spararnas intresse. Ett antal fonder avregistreras och fondandelarna säljs med stöd av det nya samarbetsavtalet.

2018

Lagstiftningsförbud mot telefonmarknadsföring av premiepensionstjänster.

2018

Stopp för försignerade fondbytesblanketter

2018

Omfattande konsumentskyddsregler införs genom MiFid och IDD som reglerar bl.a. rådgivning. För första gången anges uttryckligen att det krävs tillstånd som värdepappersinstitut för att ge rådgivning kring fonder i premiepensionen.

2019

Det s.k. Steg 1 införs. Kvantitativa krav på fondbolag och fonder avseende historik och minimikapital, nya omfattande begränsningar av marknadsföring och användning av försäljningsprovisioner. Redovisning av intressekonflikter och närstående personer och företag. Väsentliga konsumentskyddsdelar från lagstiftningen införs även i de nya fondavtalen med Pensionsmyndigheten.